

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. XLIX. Vtrùm Ratio probabilis sit Regula humanorum actuum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

hoc sit sentiendum, atque Auctores, qui discrepare videbantur, conciliaverimus, quia revera quoad rem ipsam non discrepant, etiam nonnulli,

æquivocatione decepti, apparenter & verbaliter ab aliis dissentire videantur.

QUÆSTIO QUADRAGESIMA-NONA.

Virum Ratio probabilis sit Regula humanorum actuum.

Concilium
quæstionis
supra præ
proponitur.

PROPRONO hic Quæstionem istam, ut anam habeam elucidandi æquivocationes, & refellendi falsas Celladei assumptiones, quas lego in 18. eæque ultima Quæstione lib. 3. quæ est recapitulatio eorum, quæ præcesserant. Sed quia Celladeus hoc loco attulit nonnulla quæ antea omiserat, congruum est ea examinare, ne unquam dicere possit, quædam solum, sed non omnia ad quæstionem principalem facientia esse discussa. Interim suppono cum ipso & cum omnibus, voluntatem Dei, seu legem æternam, esse primam, supremam, ac universalem regulam humanorum actuum; rationem verò humanam esse regulam secundariam eorundem, quatenus est applicatio primæ regulæ, quam proponit, & per actum judicativum vitaliter nobis repræsentat. Itaque lex æterna est prima ac universalis regula objectiva; ratio verò humana est unica sed universalis regula formalis humanorum actuum. Porro præter primam ac universalem regulam objectivam, dantur aliæ regulæ objectivæ secundariæ, quales sunt leges humanæ, præcepta ac ordinationes superiorum, & quodvis objectum, quod cognitum manifestat legem divinam. Sed hæ regulæ subordinantur primæ regulæ, illamque indicant, nec aliter vim regulandi habent, nisi prout illam objectivè applicant, illique subordinantur. Cæterum hæ regulæ objectivæ secundariæ applicari etiam debent per rationem quæ, quatenus illas applicat, dici potest regula formalis secundaria. Cæterum inter regulas objectivas involvitur aliquando ratio humana, quando illa reflexè consideratur, atque in ratione objecti cogniti se habet per modum circumstantiæ objectivæ, ex cujus consideratione voluntas Divina nobis innotescit. Hoc modo probabilitas & judicium probabile de honestate operis ad regulam secundariam objectivam pertinent, etiam in contradictione probabilitatis oppositæ objectivè pariter repræsentatæ, quia efficax præbet fundamentum existimandi, quòd objectum illud prout talibus circumstantiis substat, sit licitum, & à Deo permixtum, vel etiam præceptum. Hæc omnia fusè explicata sunt, tum in hoc, tum in tract. de Consc. prob. multis in locis, & hic supponuntur ut vera, nec de ullo istorum dubitat Celladeus, nisi de ultimo, quod inter nos controvertitur. Sed illud efficaciter probatum est locis citatis. Quare nunc id ago, ut si quid in oppositum à Celladeo allatum fuerit, id solvam & refellam. His positis, sic

ASSERTIO PRIMA.

Omne actuale judicium probabile de honestate operis hic & nunc ponendi, si inculpabiliter eliciatur, est sufficiens regula formalis humanorum actuum.

2. PROBATUR. Illa ratio est sufficiens regula formalis humanorum actuum, quæ & actum humanum dirigit, & ita applicat Divinam voluntatem, seu primam regulam objectivam, ut necesse sit, actum ex ejus directione positum omni malitia carere, atque etiam bonitatem acquirere. Sed omne actuale judicium probabile de honestate operis hic & nunc ponendi, si inculpabiliter eliciatur, est ejusmodi; in primis enim dirigit actum humanum, quia actus ab eo directus est indubie liber, & consequenter includitur in serie actuum humanorum. Secundò omne ejusmodi judicium ita applicat primam regulam objectivam, ut operatio, quam regulat, omni malitiâ careat, quia actus ille est dictamen conscientie inculpabiliter constitutum, quod proinde sive sit verum, sive falsum ab omni profus malitia excusat. Tertio refundit honestatem moralem in operationem, quam dirigit, ut probatum est *quæst. 3.* Ergò omne ejusmodi judicium est sufficiens regula humanorum actuum. Sufficiens, inquam, regula ex duplici capite; primò, quia arceat malum ab opinione, quam regulat; secundò, quia eidem moralem bonitatem confert. Alterum autem sufficit, ut ratio, cui competit, dicatur regula, quia non solum actus, cui bonitas confertur, sed etiam actus, à quo malum arceatur, verè regulatur, quando tam bonum, quod confertur, quàm malum, quod arceatur, ex viæ directione rationis vel tribuitur, vel arceatur.

Actuale judicium probabile est sufficiens regula formalis humanorum actuum.

ASSERTIO SECUNDA.

Omne judicium probabile, de quo in prima assertionè locuti sumus, si reflexè consideretur, est sufficiens regula objectiva secundaria humanorum actuum. Idem dicendum de illius probabilitate, quamvis malum judicium probabile vi illius eliciatur.

3. PROBATUR. Omne ejusmodi judicium reflexè cognitum, manifestat legem æternam, quæ Deus hic & nunc non solum permittit illam operationem ut non malam, sed etiam eandem

Judicium probabile est regula objectiva secundaria humanorum actuum.

manorum
actuum.

eandem approbat ut bonam; fundat enim hunc syllogismum reflexum. *Qui facit, quod bonâ fide credit esse honestum, & vel non errat in suo iudicio, vel errat invincibiliter; si erret, facit quod à Deo permittitur ut non malum, & approbatur ut bonum. Sed ego hic & nunc facio quod bonâ fide credo esse honestum, & vel non erro; vel si errem, invincibiliter erro in hoc iudicio. Ergo facio quod Deus hic & nunc non solum permittit ut non malum, sed etiam approbat ut bonum.* Major est vera, & quoad voluntatem permissivam admittitur etiam à Celladeo. Minor est etiam vera, immò ejus veritas in utraque assertionem expressè supponitur. Et sanè aut semper aut laxissimè est evidens. Ergo conclusio est etiam vera; est autem ratio manifestans legem æternam, seu primam regulam objectivam humanorum actuum. Ergo omne iudicium probabile, de quo loquimur, reflexè cognitum, manifestat legem æternam. Ergo est sufficiens regula objectiva, sed secundaria humanorum actuum. Et quidem ex duplici capite sufficienter regulat; primò quia manifestat legem æternam permitentem, quod sufficit ad rationem regulæ, secundò quia manifestat legem æternam approbantem electionem in circumstantiis istis ponendam. Porro quod idem dicendum sit de probabilitate, etsi iudicium probabiliter enunciatis non eliciatur, fusè probatum est, *quæst. 2. & in tract. de Consl. prob. efficaciter stabilitum.*

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Obiectio 1.

OBJECTIONES. Probabilitas utriusque contradictorio convenit. Ergo non est regula humanorum actuum. Probatur consequentia. Talis ratio humana non subordinatur divinæ legi, nec est secundaria respectu illius, nec illam applicat; quæ omnia sic probantur. In primis, subordinatum subditur suo principali, sed talis ratio non subest legi divinæ, quia lex est una & pro una tantum parte contradictionis. Ratio illa est pro utroque, scilicet tam pro lege quàm contra legem. Deinde ratio hujusmodi egreditur spheram divinæ legis, quia lex divina solum veris, & uni tantum contradictionis parti convenit; at ratio illa etiam falsis, & utriusque contradictorio convenit.

Quæ sint
proprietas
regulæ se-
cundariæ.

At quod egreditur spheram alterius non est secundarium respectu illius. Ergo ratio hujusmodi non est secundaria respectu legis divinæ. Demùm hæc ratio humana non applicat divinam legem; quia indifferens est ad legem & non legem. Ergo non est magis applicativa quàm non applicativa legis divinæ. Ergo non regulat, quia caret conditionibus regulæ secundariæ. Et sanè hoc videre est in ratione æquè probabili, & multò magis in minùs probabili, quippe quæ minus connectitur cum vero, quàm cum falso. Ergo nec æquè probabilis, nec minùs probabilis ratio potest esse regula sufficiens subordinata; sicut illud horologium non potest esse regula conveniens, quod non magis sed minùs habet concordare, quàm discordare cum motu solis. Et sanè qui tale horologium sciens & volens adhiberet, voluntariè & imputabiliter erraret. Ergo qui sciens & volens sequitur minùs aut æquè probabile pro regula, voluntariè & imputabiliter errat; & consequenter peccat, non solum merè materialiter, sed etiam formaliter. Ergo probabile non est regula humanorum actuum. Ita Celladeus *lib. 3. quæst. 18. §. 2.* ubi contendit per hancillationem funditus everti, quidquid super probabilia fundatum est.

Judicium

Respondeo & pete à Celladeo, an loquatur de

ratione probabilis, quàm Auctores benignè sententiam statuunt pro regula formali, an de ea, quàm statuunt pro regula objectiva humanorum actuum. Si de regula formali, antecedens est evidenter falsum, quia iudicium actuale probabile alligatur uni tantum contradictionis parti, illamque habet absolutè veram, & alteram ut absolutè falsam repellit. Ergo nec convenit, nec convenire potest utrique parti contradictionis. Ergo etiam consequentia est evidenter nulla; sicut etiam sunt, quæ in ejus confirmationem afferuntur. Quid enim evidentiùs, quàm tale iudicium nobis applicare ac intellectualiter unire divinam voluntatem? Quid ais Celladee? putasne, rationem hujusmodi non magis applicare quàm non applicare divinam legem? Cogita, rationem hanc esse actuale iudicium, quod intellectui essentialiter applicat legem Dei, illamque voluntati vitaliter proponit, & talia non dices. Deinde idem iudicium subditur divinæ legi, quia est unum & ad unum essentialiter alligatur, sicut lex divina. Quod si aliquando erret, id est per accidens. Non est autem contra rationem regulæ secundariæ & subordinatæ aliquando falli, & à vero aberrare, ut videre est in omnibus regulis secundariis, quas adhibere solemus ad cœli tempora mensuranda. Præterea, certum est, quod hujusmodi ratio subordinatur legi divinæ ut objecto, eamque essentialiter repræsentet, atque ideo instituta sit, ut eam manifestet, illamque potentis humanorum actuum elicitivis uniat. Ergo obiectio nequit intelligi de regula formali.

5. Quod si loquatur de regula secundaria obiectiva, illa vel est actuale iudicium probabile existens, vel est sola probabilitas cognita, etsi non eliciatur iudicium probabile illi probabilitati innixum. Si primùm eadem falsitas apparet in antecedente, quàm jam observavimus, quia iudicium actuale existens uni parti alligatur, semperque reddit suum obiectum probabilis opinanti, quàm sit contrarium; unde quidquid de hoc dictum est in argumento, vel evidenter falsum est, vel certè procedit de subiecto non supponente.

6. Itaque ut argumentum apparentiam habet, restringendum est ad probabilitatem nudè consideratam, immò, si libet, ad probabilitatem etiam agnitam ut æqualem vel minorem, quàm nos asserimus esse sufficientem regulam objectivam reflexam, sed secundariam, quatenus manifestat divinam voluntatem reflexam, quæ, stante tali legis incertitudine, aliquando hic & nunc permittit nobis id agere, quod Deus secundum se consideratum prohibendum duxerat. Cæterum in hac etiam consideratione argumentum nil probat, quia duas probabilitates oppositas in unam eandemque confundit; loquitur enim ac si una eademque ratio ac probabilitas utriusque contradictorio ex quo conveniret; quod tamen est evidenter falsum; nam probabilitas libertati favens, soli libertati favet, & arguit legem non esse; sicut opposita probabilitas favet soli legi, & libertatem gravat. His positis, distinguo antecedens. Probabilitas directiva genericè sumpta utriusque contradictorio convenit, concedo antecedens. Una eademque probabilitas convenit utrique, nego antecedens. Similiter distinguo consequens. Ergo nulla probabilitas directiva, hoc modo considerata, est regula formalis, concedo; nulla est regula objectiva humanorum actuum, nego consequentiam. Immo verò quævis probabilitas practica directiva, etiam minor cognita ut minor, fundat discursum reflexum.

reflexum, quo manifestatur lex aeterna permittens talem actionem in istis circumstantiis, quidquid sit an detur lex directa illam prohibens; quia lex illa, si detur, sufficienter applicata non est ad nos arctandum, &c. Et quidem haec ratio, manifestans legem aeternam reflexam, non solum est probabilissima; sed est aut simpliciter aut humano modo moraliter certa, ut fuse probatum est tum in hoc tractatu, tum in tractatu de Conf. Prob.

Paritas a Celladeo objecta est protius improprie, & a veritate evidenter aliina.

7. Eodem modo respondetur ad confirmationem argumenti. Inprimis si sermo sit de probabilitate inexisterente iudicio probabili, illa est regula formalis, quae una est, unice tantum contradictionis parti convenit. Ergo illa imitatur legem aeternam, illique subordinatur tanquam proprio objecto, cum illam vitaliter potentiis nostris uniat, & applicet. Et quidem si sermo sit de ipsa benigna sententia, quae reflectendo supra paritatem probabilitatis utriusque contradictionis parti convenit, considerat opus in ordine ad alias circumstantias, & enuntiat talem rem in illis esse permissam; si, inquam, de illa loquamur, illa est ratio non solum quoad nos & in opinione nostra, sed etiam re ipsa verè manifestativa legis aeternae reflexae, & nunquam errat nequidem à parte rei, & multo minus in aetimatione nostra. Frustra igitur, & contra aperitissimam veritatem obicitur nobis exemplum horologii, non magis dispositi ad horam bene quam male ostendendam, quasi verò nos sponte eligeremus regulam formalem pro nostris actionibus, quam fateamur non magis manifestare quam non manifestare legem aeternam.

Aequivocatio Celladei detegitur.

8. Aequivocatio in eo est, quod fateamur, paritatem aut minorem probabilitatem libertati faventem esse regulam obiectivam sufficientem, quamvis illa non magis ostendat legem permittentem, quam opposita probabilitas ostendat legem prohibentem; unde cum talem probabilitatem eligimus in regulam, videmus eligere regulam non magis connexam cum lege permittente, quam cum lege prohibente. Verum manifestè decipiuntur adversarii: nam si loquamur de regula obiectiva, verum quidem est, quod illa probabilitas non magis manifestet legem directam permittentem, quam opposita probabilitas repraesentet legem directam prohibentem, unde fit, ut, in casu huius paritatis cognita, probabilitas illa non sit regula nec formalis nec obiectiva sufficiens ad applicandam legem directam, quippe quae in tali casu, aut non datur, aut certè sufficienter non applicatur & promulgatur. Hoc tamen non obstantè, probabilitas illa directa, etsi solum par aut minor opposita probabilitate, efficaciter manifestat legem reflexam, quae sola apta est ad nos hic & nunc in istis circumstantiis dirigendos, quia actio versatur in istis circumstantiis, non autem in illis tantum, quae per probabilitatem directam repraesentantur. Porro quamvis probabilitas directa in hoc casu erret, errat tantum circa legem verbaliter dictam, non autem circa legem sufficienter promulgatam & applicatam, quae legis vires exerit & obligat. In tali autem casu error ille non est tanti momenti, maxime quando actio versatur in circumstantiis aliis, in quibus nullus est error, & nullus esse rationabiliter creditur. At hic est casus nolter.

Quaero probabilitas, agnita ut minor, sit & esse possit regula actus humani?

Ceterum, si intellectus abstraxisset à comparatione probabilitatum directarum sibi contrariantium, & ex irreprehensibili imperio voluntatis determinatus fuisset ad absolutè existimandum, rem esse licitam; in eo casu probabilitas, tali

judicio inexisterens, fuisset regula formalis sufficiens, quia rationabiliter applicasset nobis legem divinam permittentem tanquam veram, & legem prohibentem absolutè repulisset ut falsam. Hoc autem sufficit ad rationem regulae humanae, quia est optimum in suo genere, ad quod attingere possumus. Et sanè in hac regula non tam respicitur veritas logica actus, quam veritas eiusdem apprensus, prout coniungitur cum modo, quo actus ille imperatur. Actus enim logicè verus, si temerè imperetur, non sufficienter regulat, nec à peccato excusat, ut patet. At si iudicium non temerè, sed rationabiliter imperetur, à peccato excusat, & sufficienter regulat, quia est optimum ex genere suo, ad quod pervenire possumus, quamvis per accidens & praeter opinionem ac intentionem operantis contingat iudicium illud esse falsum. Nec mirum, quia omne eiusmodi iudicium fundatur in motivo, quod vi suae magnitudinis plerumque non fallit; quodque à nobis absolutè creditur hic & nunc non fallere. In incertis autem optimum, ad quod pervenire possumus, est huiusmodi iudicium, ut patet. His positis, redeo ad argumentum, & dico, quod probabilitas, agnita ut par aut minor, solum re in otè sit regula formalis sufficiens, quatenus taliter repraesentat legem permittentem, ut intellectus, si nullam comparationem institueret, nullumque iudicium comparativum eliceret, ex imperio voluntatis secti potuisset in actu secundo ad absolutè existimandum, quod opus illud sit licitum. Hoc autem iudicium rationaliter elicitum est regula formalis. Et sanè si distinctio regulae formalis & obiectivae ante oculos habeatur, (est autem in hac quaestione assidue consideranda) & obiectio, relegatur, nullam in illa difficultatem lector inveniet.

Obiectio ex multis capitibus procedit de subiecto non supponente.

10. Advertet etiam totum argumentum multis de causis procedere de subiecto non supponente. Inprimis supponit, solam legem aeternam realiter existentem, esse regulam humanarum actionum. At hoc est in quaestione, & non supponendum erat. Nos enim è contrario, loquendo de lege directa, dicimus, non solum legem aeternam realiter existentem, sed etiam merè apparentem, dummodò per iudicium probabile invincibiliter elicitum appareat, esse regulam sufficientem, idque probatum est quaest. 2. & 3. Secundo, supponit, legem in casu paritatis probabilitatis de non lege esse sufficienter promulgatam & applicatam ad nos arctandos; quod pariter falsum esse ostendimus. Tertio, supponit, iudicium & probabilitatem fallacem errare circa ipsam regulam obiectivam cum error non sit in repraesentando vero Dei placito & honestate vera, sed solum in indubitata illius applicatione ad obiectum materiale. At actus falsus sufficienter regulat, quando invincibiliter proponit verum Dei placitum, quamvis erret illud indebitè applicando obiecto materiali, ut ostensum est quaest. 3. Quarto, supponit, dari horologium dispositum ad ostendendam horam, quod tamen non magis habet concordare quam discordare à vero diei tempore. At tale horologium est chymera, eo ipso enim quod moveatur, & non sit dispositum ad ostendendum verum tempus, est aptissimè seu inevitabiliter dispositum ad errandum. Similem chymeram affinxit probabilitati, quam dicimus esse regulam; quia vult unam eandemque rationem ostendere aliquid, quae tamen non magis ostendit unum quam alterum ex contradictoriis, quo nil magis chymericum dici potest. Sicut ergo sunt duae probabiles,

bilitates, quarum una ostendit non legem, & alia ostendit legem: ita debebat proponere exemplum duorum horologiorum; quorum alterum solum dispositum est ad ostendam horam veram, alterum verò dumtaxat dispositum est ad ostendam horam falsam; idque ita, ut utrumque sit æquè dispositum ad finem dictum, vel etiam ut horologium erroneum sit paulò melius dispositum ad horam falsam, quàm alterum ad horam veram indicandum. Sic enim & non aliter paritas illa est ad rem. At si paritas hoc modo procedat, illa nobis favet, quamvis sola directà probabilitas inspiciatur. Sicut enim sapientiùs facit homo, qui eligit horologium ostendens horam veram; sic sapientiùs eligitur probabilitas libertati favens in regulam, quia per talem electionem hominior est, & à peccandi periculo magis removeatur, ut patet. Ecce quot viis potissima hæc & primaria Celladei ratio, quam putat esse insolubilem, corruit, & evertitur.

11. Omitto reliqua examinare quæ Celladeus hac in *quæst.* congerit, quia solum eadem repetit, quæ antea dicta ab illo, & à nobis refutata sunt; sed dissimulare non possum, quod habet § 4. paulò ante medium, ubi dicit, se olim docuisse usum probabilitatis, immò æquè & minus probabilem esse licitum, & probabilitatem illam cum aliis pro regula conscientie habuisse; sed, post rem per multos deinde annos integros examinatam sententiam suam mutasse. Post quæ narrata subjungit hæc verba. *Non dico evidens esse, eam non esse regulam humanorum actuum, hoc solum dico & restor, & Deus scit, quod non mentior, nihil mihi unquam visum esse evidentius, quàm eam regulam non esse.* Credo tibi, Celladee, quamvis interpolatum sine necessitate juramentum non approbem; & spero te aliosque hæc lecturos mihi etiam fidem præbituros. Legi ego, rationes tuas, omnes discussi, nullam omisi, singulas ponderavi, quibus tamen perpensis, tantùm abest ut illæ aut rem ipsam in se, aut certè quoad me evidentem redderent, ut me potiùs in pristina persuasionem confirmaverint; quia in illis præter prompti vivacisque ingenii (quod ubique elucet) specimen, nil prorsus inveni. Nam singulæ quæstiones & argumenta ferè singula, aut æquivocationibus plena, aut terminorum confusionibus referta, aut falsis suppositionibus malisque quæstionis intelligentiis cumulata reperi. Et fortasse tu ipse post secundas & sedatas cogitationes (videor enim mihi videre, te impetu quodam abreptum fuisse) idem perspicias; nec dubito, quin alii id ipsum visuri sint. Quod si adhuc in evidentia tuæ persuasionis (quam evidentiam nobis de nostra regula ægrè aut nullo modo concedis) permanferis; aliud mihi non superest, quàm miseram hominum conditionem deslere, qui ita studiis suis in diversa rapiuntur, ut quæ non uni, sed innumeris post omnia argumenta discussa videntur falsa & improbabilia, ea adhuc contrariis sententiis non solum vera sed evidentissima habeantur.

Celladeus quædo protestatus est, non videtur rectè intellexisse, quid termini significarent.

12. Ceterùm ut te in hoc ipso, quod jam tractamus, argumento, quodque tibi adeo evidens est, conveniam & aggrediar, rogo ut ad te ipsum reflectens seriò dicas, an probè prospexeris, quid intellexeris nomine regulæ, quando scribebas, evidentissimum tibi esse, probabile, quod confectum appellas, non esse conscientie regulam? loquerisne de regula formali, an de objectiva? si de objectiva, quæ in ratione objecti reflexè cogniti fundat quæstionem reflexam, utrùm, stante incertitudine directæ, quæ ex probabilitate utriusque

parti faventi oritur, liceat sequi partem minus tantam; quæ quæ præbet tot & talia argumenta pro parte affirmativa, ut omnes ferè Theologos determinaverit ad asserendum, tanquam dogma moraliter certum, quod liceat; si, inquam, de objectiva hac regula loquaris, postulo, quantum demùm sint argumenta, quæ certificant te, probabilitatem non esse ejusmodi regulam? nam ego certè illa desidero, & ex altera parte efficaciter ostendo, talem probabilitatem semper connecti cum reflexa Dei voluntate, quæ Deus permittit rem illam in istis circumstantiis, quicquid sit an illam permittat voluntate primariâ & directâ. Avemus autem audire argumenta, quæ nervosè ostendant contrarium; nam ea certè hæcenus non protulisti. Si autem loquaris de regula formali, rectè dicis, meam probabilitatem reflexè cognitam, non esse regulam, id enim reipso evidens est, quia solum judicium actuale, actualiter & realiter animum informans, est regula formalis. Sed si hoc dicas, nil dicis; quia neminem tibi contradicentem habes, adeoque frustra patheticam illam protestationem attenuisti, quæ de subiecto patenter non supponente procedit. Si verò contendas, judicium probabile actuale, quod cum una sola parte contradictionis essentialiter connectitur, quodque bona fide & inculpabiliter efficitur, suumque objectum non solum ut probabilius opposito, sed etiam ut unice verum representat; si, inquam, contendas, evidens tibi esse tale judicium non esse regulam, quo quæso argumento id probas? certè argumenta, quæ in hac *quæst.* congeris & amplificas, quoad hæc procedunt de subiecto non supponente, quia procedunt de probabilitate reflexè cõsiderata, quæ juxta mentem operantis non magis favet libertati, quàm probabilitas opposita faveat legi. Talia autem judicio actuali nullatenus applicari possunt. Dicam ergò quod est. Confudisti utramque hanc probabilitatem, atque quod univideras non convenire, nulli sub eodem nomine generico comprehenso convenire falsò & perperam intulisti. Hæc, Celladee, & non alia est evidentia tua de conscientie regula; & nî fallor, post hæc lecta implemet id ipsum perpericias.

13. Sed quidquid fuerit de hac re in mente tua, ex tuis principiis fateri teneberis, nos in posterum à peccato liberos futuros, si sequamur benignam sententiam. Fateris enim auctoritatem ferè illi faventem, id est, auctoritatem omnium ferè auctorum unanimiter convenientium, esse auctoritatem plerumque non fallentem. Sequimur ergò probabile positivè, quod per te est regula sufficienter excusans: sed quia mones illud aliquando fallere, ac proinde hic & nunc non sufficere sine onere examinandi, an quod opponitur veritati conjunctum sit necne; ideo asseris, integrum nobis amplius non esse tali auctoritati adhaerere, donec rationes tuas, quæ tibi tam efficaces videntur, & aliorum contra clamantium argumenta inspexerimus, & ea dictæ auctoritati & rationibus benignæ sententie non obstare invenierimus. Utrumque fecimus, argumenta in *tract. de Consc. prob.* examinavi & dispuli, tuas hoc libro rationes ad anatomen redegi, & omnes prorsus invalidas reperi; adeoque perspexi, auctoritatem ac rationes benignæ sententie nullâ validâ exceptione premi. Ecce onus, quod requiris, subivimus; oppositionem omnem reperimus esse invalidam contra argumenta validissima & auctoritatem validiorem. Ergò sequimur positivè, quod probabile, eoque modo id sequimur, quo

quo ipse asseris, quod sit regula. Ergo tuo nos absolvit iudicio; ideoque ex tuis principiis tui sunt, quos ex eisdem putabas non solum haud tutos, sed ingenti ac inevitabili periculo expositos. Haec ad hominem amice dicta sunt.

ASSERTIO TERTIA.

Celladeus in regula Conscientiae assignanda solus est contra omnes, ac proinde non est audiendus.

14. **P**ROBATUR. Celladeus toto nisu contendit, solum iudicium verum esse regulam operationis honestae. At omnes alii praeter iudicium verum assignant etiam iudicium probabilis pro regula sufficienti. Quamvis enim plures ex recentioribus aequè ac minus probabile à regula rejecerint, nemo tamen eò devenit, ut negaret iudicium probabilis, etsi fortè falsum, esse sufficientem regulam operationis honestae, ut ex illorum operibus constat. Ita enim loquuntur, ut aut expressè asserant, aut apertè supponant, probabilis sufficere ad ritè formandam conscientiam, & ad honestè operandum. Praeterea Celladeus neminem ex omnibus assignare potest, qui cum ipso expressè sentiat, dicatque solam cognitionem veram esse sufficientem conscientiae & humanorum actuum regulam, nullumque actum esse bonum, qui velatur circa rem verè prohibitam, quaecunque tandem lege prohibeatur, sive divinà sive humanà. Ergo in assignanda morum regula solus est. Nec solus tantum, sed contra omnes, ut vidimus. Ergo non est audiendus; quia credibile non est, omnes prorsus Theologos Catholicos hactenus exercuisse in assignanda sufficienti morum regula, & Deum, aliis omnibus relictis in tenebris, hanc Celladeo praerogativam assignasse, ut ipse veritatem tanti momenti primus omnium Mundo revelaret. Quis enim credat, quod Deus totam Ecclesiam in re tanti momenti tamdiu errare permiserit? nemo certè. Ergo vel ex hac sola praesumptione Celladeus non est audiendus. Praeterea rationes, quas asserit pro singulari sua sententia, sunt prorsus invalidae, & falsitatis convincuntur. Stat ergo probabile, saltem probabilis, etsi aliquando falsum, esse sufficientem morum & actionis bonae regulam.

15. Narrat Celladeus §. ultimo hujus quaestionis, quomodo obiectum sibi fuerit à quodam magistro, se contra omnes sentire, conaturque icium depellere, dicendo se convenire cum iis, qui rejiciunt minus & aequè probabile, quia & ipse illud idem rejicit. Verùm hoc jam non quaeritur; nam etsi conveniat cum illis in non regula, tamen cum nullo illorum in assignanda regula convenit, & hoc est quod Magister ille objicit, quodque ego etiam objicio, & cui respondere non potest, nisi concedendo totum. Quod si concedatur, ex hoc solo sufficienter falsitatis arguitur.

16. Sed mirabile est, qua ratione pergat, ut probet Auctores, minus & aequè probabilis rejicientes, revera ab ipso non discrepare, etsi difertè videantur docere contrarium; sic enim ait. *Ipsi quidem dicunt, magis probabile sufficere pro regula in quo non tam hoc sufficere, quam requiri voluerunt; nec enim datà operà pro probabiliorum sufficientia collatis in id argumenti laborarunt, ut in opusculis eorum cernitur.* Deinde dicit, neminem illorum quos vidit docuisse, hominem, qui sequitur

R. P. A. Terilli, *Regula Morum*, Pars. I. 1.

opinionem probabiliorum falsam, non incurreret peccatum ignorantiae, quod tamen docere debuissent, si docuissent probabilitatem esse sufficientem regulam. Unde concludit, *Paralogismus est ergo Magister ille.* Mirabile sanè argumentum! sic in contrarium arguo. Per te, dicunt magis probabile sufficere pro regula. Ergo ita sentiant. Non enim sententia Auctorum cognoscitur nisi ex disertis verbis, quibus seipos exprimunt. At tu asseris in omnibus veritatem esse necessariam, & probabilis, quàm tale, non magis sufficere quàm probabile, aut minus probabile. Ergo expressè sentio contra omnes. At, inquit, non docuerunt, datà operà, probabilis sufficere, quia ad hoc probandum argumenta non congeserunt. Ergo non tam docuerunt probabilis sufficere, quam requiri pro regula. Sed contra primò. Si collatis argumentis expressè non docuerunt probabilis sufficere, id erat, quia ex communi auctorum benignae sententiae consensu, & ob rationes ab illis assignatas supposuerunt ut indubitatum, quod probabilis sufficeret. Alioquin si illud solum requiri voluissent, nihil dixissent, nam etiam probabilitas requiritur non minus quàm probabilitas; & tamen illam negarunt, hanc tradiderunt esse regulam. Ergo aliud voluerunt, quàm probabiliorum requiri, sed non sufficere.

17. Contra secundò, quia Auctores illi expressè intenderunt examinare ac determinare, quanam regula ad bonam operationem regulandam sufficeret. Inde progressi, primò conati sunt ostendere, nec minus nec aequè probabile sufficere (in quo tamen ob meram aequivocationem regulae formalis ac obiectivae, seu quod in idem recidit, ob aequivocationem probabilioritatis directae ac reflexae à communi sententia recesserunt, ut latè ostendi in *tract. de Consci. prob. quest. 22.* & alibi) deinde ad principale intentum progressi statuerunt ipsam regulam, quam sufficientem existimabant, & ut sufficientem proponebant; dixeruntque regulam illam completi non solum certa, sed etiam probabiliora. Porro nisi hoc modo processissent, à scopo suo primarioque intento defecissent; nisi enim regulam statuissent, solum dixissent aliena, propria non stabilivissent. Praeterea, cum bona Celladei venia, ex illis Auctoribus complures expressè & datà operà probant, opinionem probabiliorum bonae fide conceptam esse sufficientem regulam, & fundare operationem bonam, tametsi per accidens sit falsa; & si qui non ita expressè congerant haec argumenta, illi tamen ex modo procedendi, apertè supponunt illud ut indubitatum; quod perinde est, ac illud ipsum expressè tradere.

18. Caterùm si nemo illorum expressè docuerit, hominem probabiliora sectantem non incurrere peccatum ignorantiae, id mirandum non est, quia implicitè illud tradiderant, dum agerent de regula conscientiae. Ergo cum agentes de peccatis ignorantiae nil in contrarium asserant, supponendum est eos sensisse peccatum ignorantiae non intervenire, quando quis bonae fide sequitur opinionem probabiliorum. Supponendum est, inquam, quia alioquin sibi contradicerent, cujus contrarium semper supponendum est, donec contradictio positivo aliquo argumento probetur, cujusmodi argumentum in casu nostro afferri nequit. Praeterea falsum est, quod debebant id expressè tradere; non enim est cur hoc potius quàm oppositum expressè traderent. Cum autem neutrum in expressis terminis fecerint, censendi sunt consequenter loqui ad praecedentia, & ex-

Cur auctores non dixerint expressè sectantes probabiliora non peccare ignorantiae.

Celladeus solus est, & contra omnes in assignanda conscientiae regula.

Ejus ratio vocatur in regula.

Doctrina Celladei non rectè ipsius est veritatis.

Accusationem hanc invalidè repellit Celladeus.

Mirabile Celladei argumentum proponitur, & expeditur.

pressam eorum mentionem omisisse, quæ patenter connexa erant cum prioribus, cujusmodi est id, de quo nunc agitur. Ergo omitti potuit, nec necessarium dicendum fuit in expressis terminis.

19. Sed quid opus suppositionibus, ubi res est certissima? certe omnes scriptores probati in eo conveniunt, quod nullum deus peccatum ignorantia, quando error & ignorantia est invincibilis. Porro plerique eorum, qui dicunt probabilis sufficere pro regula conscientia, explicitè dicunt rationem esse, quod qui post diligentiam adhibitam, ubi adhibenda est, bonâ fide sequitur opinionem probabilem, aut non erret, aut erret

invincibiliter, si erret; atque inde inferunt, cum non peccare peccatum ignorantia. Reliqui omnes implicitè saltem id ipsum tradunt, quia quoad hoc aliorum argumentis subscribunt, cum ipsi aut nulla aut paucula examinent. Ergo omnes illi Auctores aut explicitè, aut implicitè sentiunt, hominem, bonâ fide sectantem probabiliora, peccatum ignorantia non incurere. Non ergo magister paralogus est, sed paralogus factus est Celladeus, maxime cum ex antecedenti ab ipso admisso, non consequens ab illo illatum, sed oppositum talis consequentis inferatur, ut vidimus.

QUÆSTIO QUINQUAGESIMA.

Quæ sit Essentia Dubitationis, ac Dubii?

CELLADEUS, post multa de opinione ac probabilitate tribus prioribus libris tradita, in quarto accedit ad examinandum, quid sit, & quomodo solvendum sit dubium. His ergo in quæstionibus ita illum comitabor, ut in iis tantum examinandis moram facturus sum, in quibus invenero argumenta de morum regula presè examinari; reliquas aut omitam, aut leviter tantum perstringam.

ASSERTIO PRIMA.

Proposum sit explicare quid sit Dubitatio? & quid sit Dubium?

Dubitatio duplex definitio.

2. **F**U S E de his, nec minus eruditè agit Celladeus lib. 4. quæst. 1. Ego juxta communem omnium sensum sic definit Dubitationem propriam & perfectam. Est vacillatio animi in utramque partem contradictionis circa quæstionem propositam, & non solutam. Seu, Est dispositio, quâ animus ita fertur in quæstionem propositam, ut in neutram partem assensum stectat, sed aut explicitè judicet, aut virtualiter & implicitè reputet, neutram partem esse sufficienter manifestam ad ferendum judicium. Secunda definitio declarat primam. Utraque autem paulatim clariùs explicabitur. In primis dubitatio dicitur *vacillatio animi*, quia sine vacillatione animi nulla est dubitatio. Dicitur *inter utramque partem contradictionis circa quæstionem propositam & non decisam*, quia nulla est dubitatio nisi circa quæstionem propositam; omnis autem quæstio, sive formalis & explicita, sive virtualis & implicita, quærit, an res potius sit, quàm non sit. Ergo omnis quæstio omnisque dubitatio necessariò versatur inter utramque partem contradictionis; sed hoc ad dubitationem non sufficit, nisi quæstio relinquatur indecisa; si enim decidatur, eo ipso dubitatio tollitur, quia quæstio terminatur, & animus non amplius vacillat de veritate rei propositæ, sed figitur in absoluto judicio de veritate unius, & de falsitate alterius partis contradictionis.

Secunda definitio penitus rein explicat, quia ostendit, in quo hæc vacillatio animi consistit; nimirum in eo, quod, stante propositione quæ-

stionis, judicium illius decisivum suspendatur, & animus ita feratur in utramque partem, ut, vel judicativè per mentem, vel affectivè per voluntatem, reputet neutram esse sufficienter propositam ad ferendum judicium.

3. Hoc ut meliùs intelligatur, & tota essentia dubitationis clarè explicetur, sciendum est, animi dubitantem aliqua ratione ferri, seu moveri in utramque partem contradictionis; qui modus, si ritè explicetur, tota dubitationis essentia explicabitur. In primis, motus ille non est mera apprehensio utriusque partis contradictionis, cum negatione judicii determinantis ullam ex illis, alioquin dubitarem in materia fidei quoties utramque partem contradictionis apprehenderemus, & actum fidei non eliceremus, quod est absurdum, quia qui dubitat in fide, est infidelis, & peccat. At non peccat, qui habet apprehensiones contrarias de materia fidei, ut patet in tentatis de fide, etsi tunc actum fidei non eliciant. Ergo dubitare de aliqua re plus est, quàm apprehendere illam una cum parte opposita, & de neutra judicium formare. Itaque propriè loquendo dubitare dicitur ordinem ad veritatem, ita ut animus tendat in utramque partem, inquirendo & quasi interrogando quæ sit vera, atque ex quodam veritatem sciendi desiderio, respiciendo, an, & quæ sint motiva pro quæstione determinanda; hæc si adsint nondum est propriè dubitatio, quia omnia hæc in materia fidei adesse possunt absque peccato, & quod plus est conjungi possunt cum judicio terminante quæstionem, quo dubium tollitur. Itaque illis superaddi debet suspensio, seu carentia judicii terminantis quæstionem. Sed neque hoc sufficit, quia illud variis de causis suspenditur in materia fidei absque peccato, & consequenter absque dubitatione. Itaque ut propriè dubitemus, judicium illud suspendi debet ex quadam animi dispositione, qua ita ferimur in rem propositam, atque ita ad illam afficimur, ut vel disertè & explicitè, vel certè virtualiter & implicitè reputemus rem esse incertam, nec sufficienter propositam, ut fidem mereatur; quod quomodo fiat, mox uberius explicabitur.

4. Interim hinc patet, neminem dubitare in materia fidei, qui tentationes patitur contra fidem, dummodo aut expressè contemnat argumenta, que in illa